Dezideratele bibliotecilor în definirea politicii de conservare

Drd. Aurelian *Cătălin POPESCU*
Laboratorul de Patologie şi Restaurare a Cărţii
B.C.U. Bucureşti

Analizăm, uneori, realitatea imediată şi putem constata cu surprindere indiferenţa unora sau neputinţa acestora de a înţelege rolul covârşitor al informaţiei peste timp cu necesitatea implicită de a investi în vederea păstrării unor valori atemporale.

Documentele deţinute de arhivele şi bibliotecile din întreaga lume sunt surse de informare de care cercetătorii au absolută nevoie. Ele servesc, de asemenea, în scopuri mai puţin ştiinţifice: instruire, timp liber, hobby-uri. Dar nici un studiu serios de politică, istorie, viaţă socială, muzică nu ar fi posibil fără aceste documente.

Informaţia trebuie să se afle la dispoziţia tuturor şi accesul la ea să se facă fără dificultate. Prezervarea informaţiilor, reprezintă una din exigenţele comunicării documentelor, indiferent de suport, şi presupune, în fapt, o garanţie a accesului la acestea.

Privind în ansamblu procesele biblioteconomice, constatăm, la un moment dat, interferenţa lor firească. Fără catalog, oricare ar fi forma sa, chiar şi cea mai simplă bibliotecă nu poate "funcţiona". De asemenea, dacă documentul nu răspunde aşteptărilor utilizatorilor sau dacă funcţionarea sa este una excesivă în raport cu rezultatele obţinute, poate fi blocat lanţul transmiterii informaţiilor.

Performanţele unei biblioteci se bazează pe un număr mare de posibilităţi, precum: politica de achiziţii, organizarea catalogului, orarul bibliotecii, modalităţile de împrumut sau de multiplicare, la numărul cărora trebuie să le adăugăm pe cele ale conservării. Acestea din urmă, fiind incluse în celelalte (calitatea documentului în politica documentară, spre exemplu) pot fi influenţate de anumite caracteristici specifice (calitatea legăturii poate permite sau nu fotocopierea acestuia). Uneori, posibilităţile de conservare pot fi optime scopului propus**,** alteori, fac aproape inutile eforturile umane şi bugetare.

BDD-A27130 © 2004 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:47 UTC)

Conservarea reprezintă un domeniu de cercetare complex, care implică ideea interdisciplinarității.

Să conservi un document ca informație sau ca obiect nu înseamnă în mod obligatoriu să îi asiguri permanența pe un raft, ci înseamnă să faci în așa fel ca documentul să poată răspunde unei cerințe (aceasta poate evolua în timp), atâta vreme cât considerăm necesar: de la câteva luni până la câteva sute de ani, în funcție de utilitate. S-ar putea spune că elementul de hazard trebuie redus pe cât posibil.

Scopul urmărit de manager, prin recurgerea la conservare, aplicând anumite principii și metode în cadrul bibliotecii și serviciilor pe care le oferă aceasta nu trebuie să fie nici marginalizat, dar nici un scop în sine. Conservarea este nici mai mult nici mai puțin decât un instrument al științei conducerii.

Până de curând, paradoxul unei concepții în același timp restrictive și nelimitate a conservării a împiedicat formularea unei definiții clare și de delimitare în această privință. Întinderea sa de aplicare părea să se limiteze doar la fondurile vechi și prețioase. Exemplele acestei confuzii abundă în manualele de specialitate și în textele oficiale. Legile cu privire la gestionarea colecțiilor de interes patrimonial se mărginesc la noțiunea de document vechi (anterior anului 1850), rar (criteriu total distinct de precedentul, el se aplică documentelor unice sau existente doar în număr mic, fie în cazul unui tiraj inițial limitat, fie în urma dispariției sau distrugerii majorității exemplarelor puse în circulație) sau prețios (criteriu financiar, dar și de valoare istorică sau culturală).

Politica de conservare va trebui să se definească în funcție de diferitele utilizări ale construcțiilor și colecțiilor; în această privință trebuie să se pună bazele biblioteconomiei integrate, adaptate diferit.

Prima dificultate constă în statutul aparte al patrimoniului scris. Bibliotecile prezintă în această privință diferențe considerabile în comparație cu muzeele și monumentele istorice, care lucrează într-un domeniu al excepționalului și al unicității. Spre deosebire de acestea, bibliotecile folosesc o mare parte din activitatea lor pentru a asigura punerea la dispoziție a unei documentații curente, a cărei valoare de folosire este anticipată la selecție, documentație destinată contactului direct și amenințată eventual cu indiferența. În același timp, ele trebuie să conserve și să transmită patrimoniul scris, înțeles astfel într-o optică arheologică și muzeografică și să găsească mijloacele adecvate pentru a îndeplini aceste două misiuni.

O politică de conservare a colecțiilor trebuie să permită prevenirea degradării documentelor, nu să aștepte deteriorarea acestora, și, dacă este necesar, să amelioreze condițiile de conservare. Ea trebuie să garanteze

BDD-A27130 © 2004 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:47 UTC)

accesibilitatea viitoare la informaţii, să minimalizeze deteriorările sau să transfere pe alt suport conţinutul intelectual al documentelor.

Elaborarea unei politici de conservare face parte din responsabilităţile de bază ale unei biblioteci care adăposteşte fonduri patrimoniale sau documentare importante.

Starea colecţiilor unei biblioteci nu rămâne statică, ea are tendinţa de a se deteriora în conjuncţie cu o multitudine de factori: utilizarea intensivă, neglijenţa, manevrarea defectuoasă, condiţiile de mediu inadecvate, modul de stocare defectuos, la toate acestea adăugându-se şi slaba durabilitate a materialelor moderne. Un exemplu în acest sens îl constituie faptul că documentele fotografice şi audiovizuale instabile, datând din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, au impus unele tratamente de masă sau transferul pe alt suport.

Observaţiile arată că mediul ambiental şi modul de depozitare au un grad mare de influenţă asupra stării de conservare a colecţiilor.

Controlul mediului de depozitare şi punerea la punct a unor condiţii de stocare adecvate constituie primele măsuri preventive. Atenţia arătată celor două domenii se referă la ansamblul colecţiei. O colecţie nu este un ansamblu izolat, ea se găseşte în interiorul unui mediu specific.

Conservarea preventivă este un domeniu foarte vast, la modul general. Toate politicile de conservare preventivă trebuie axate pe diminuarea intervenţiilor asupra obiectului şi a colecţiei. Condiţiile ambientale şi de stocare au un efect decisiv asupra stării de conservare.

Conservarea preventivă poate fi caracterizată, de asemenea, ca o abordare globală – aproape o stare de spirit – o disciplină cu frontiere bine delimitate. Deşi conservarea preventivă este poate mai puţin spectaculoasă decât restaurarea, un avantaj indubitabil este acela că cercetătorii de mâine vor câştiga descoperind documentele cât mai aproape de starea lor originară.

O soluţie reală este numerizarea. Graţie tehnicilor de scanare, numerizarea se poate realiza plecând de la documentul original sau de la microfilm. În acest domeniu există două soluţii: scoaterea din circulaţie a documentului original prin înlocuirea sa cu un exemplar retipărit prin scanare pe hârtie permanent durabilă, pe de altă parte documentul poate fi consultat pe monitor (pe loc sau la distanţă) şi se pot realiza fotocopii la cererea cititorilor. Un avantaj este şi faptul că informaţiile pot fi stocate pe suport de mare capacitate, cum ar fi discurile optice. Tehnicile de numerizare sunt încă în plină dezvoltare şi ele trebuie adaptate nevoilor specifice ale bibliotecilor, dar s-a constatat că suporturile de stocare a informaţiilor, sunt mai puţin stabile ca microfilmele. În multe biblioteci, numerizarea se situează ca o prelungire a microfilmării.

BDD-A27130 © 2004 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:47 UTC)

Gestionarii colecţiilor au la dispoziţie procedee tehnice performante. Ei trebuie să decidă dacă este necesar sau nu să achiziţioneze, în urma selecţiei, un program de tratament de masă, în cadrul bibliotecii, această hotărâre impunându-se a fi luată în urma unei bune cunoaşteri a stării de conservare a colecţiilor.

Alegerea unui procedeu se face în urma unei analize tehnice şi economice exhaustive a datelor acestuia şi adaptării lui la nevoile bibliotecii.

Accentul trebuie pus pe justeţea echilibrului între tratamentul preventiv şi tratamentul curativ. Măsurile preventive de control al mediului, întreţinerea curăţeniei (desprăfuire, mici reparaţii) şi punerea la punct a unui program de reproducere pentru documentele cele mai consultate, aceasta este cheia de boltă a unei politici de conservare într-o bibliotecă.

Economia conservării este un domeniu puţin studiat, motivele fiind numeroase. Strânsa legătură între conservare şi "patrimoniu" a dus la câteva confuzii. Conservarea este gândită ca o "misiune", o obligaţie şi ar fi aproape deplasat să se formuleze întrebări tranşante în privinţa costurilor pe care le implică. Bineînţeles că având în vedere această percepţie eronată a ideii de conservare, ea nu poate decât să antreneze cheltuieli suplimentare pe care doar sentimentul datoriei împlinite ar fi în măsură să-l justifice.

Dacă abordarea conservării este realizată într-un mod mai simplu şi mai larg şi totodată ca o activitate firească a unei biblioteci, ea nu mai poate fi gândită doar în termeni bugetari (ceea ce va costa mai mult) ci şi în termeni economici, de exemplu cum s-ar putea obţine rezultatul cel mai adecvat (cel mai durabil), cel mai satisfăcător, cel mai eficient, cu minimum de mijloace... Acest tip de gândire este încă incoerent pentru celelalte funcţii biblioteconomice. Spre exemplu a te interesa de costul împrumutului unui document, al accesului la informaţie, al celui al referinţei bibliografice, ar putea să pară un sacrilegiu sau cel puţin riscant.

Această temere, parţial legitimă, a făcut ca studiile să rămână discrete şi sursele fiabile disponibile să fie în număr redus. Analiza, însă, trebuie făcută pe elemente complexe (costuri, servicii aduse) şi ea nu poate fi desfăşurată în cadrul unei singure biblioteci. Acest inconvenient manifestat presupune riscul unui fel de spirală inflaţionistă: acţiunile de conservare sunt întotdeauna simple (ele costă şi nu aduc nimic), mai mult, ele sunt limitate şi, în plus, au toate şansele de a fi scumpe.

În mod cert se impune următoarea concluzie: dacă se ţine cont de acest punct de vedere îngust, nimic nu încurajează definirea de programe de o anumită amploare, înţeleaptă ar fi realizarea acestora cu bugetele disponibile sau elaborarea de campanii naţionale pentru a le putea pune în practică.

BDD-A27130 © 2004 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:47 UTC)

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

CHAPMAN, Patricia. *Principes directeurs pour l'élaboration de politiques de conservation et de sauvegarde du patrimoine archivistique et bibliothéconomique*. Paris: UNESCO, 1990.

DEL GRANO, Manganelli. Proiectare şi restaurare. În: *Probleme de patologie a cărţi*i, vol.31. Bucureşti, 1995.

MOLDOVEANU, Aurel. *Conservarea preventivă a bunurilor culturale*. Bucureşti: Ministerul Culturii, Centrul de pregătire şi formare a personalului din instituţiile de cultură, 1999.

WILLIAMS, E.W. *The CD – ROM and optical disc recording system*. Oxford: Oxford Science Publicatins, 1996.

LESK, Michael*. Preservation of new technology assessment*. Washington, D.C.: Commission on Preservation and Access, 2000.

Directives pour la sauvegarde du patrimoine numerique: document élabore par la Bibliothèque Nationale d Australie. Paris: UNESCO, 2003.

BDD-A27130 © 2004 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:47 UTC)